

אגור פופ

הלכות תשעה באב

נערך ע"י הרב דוד בר אושר שליט"א

לשאלות בהלכה 058-3227638

תוכן הענינים

4.....	נעילת הסנדל בתשעה באב	2.....	דיני ערב תשעה באב
4.....	לימוד תורה בתשעה באב	2.....	דיני סעודה מפסקת
5.....	עשיית מלאכה בתשעה באב	2	תשעה באב שחל במוצאי שבת
6.....	שאילת שלום בתשעה באב	3.....	מנהגי ליל תשעה באב
6.....	מנהגי יום תשעה באב	3.....	אכילה ושתיה בתשעה באב
7.....	דיני מילה בתשעה באב	3.....	דיני הפטורים מתענית
7.....	מנחה של תשעה באב	4	דחיצה בתשעה באב
8.....	מוצאי תשעה באב	4	סיכה בתשעה באב

פסקי מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

(מתוך ספרי חזון עובדיה ד' תעניות)

ולאכל, ואפילו אם קיבל בלבו התענית, אין קבלתו כלום, אלא אם כן קיבל עליו בפירושו והוציא בשפתו, מפני שאין דין תוספת לתענית תשעה באב, שלא אסרו אלא בין השמשות שלו, ותו לא מידי.

תשעה באב שחל במוצאי שבת

• כיון שהשנה ט' באב חל בשבת ונדרחה ליום ראשון, אסור להסיר הספסלים של בית הכנסת בשבת ערב תשעה באב, ולפרוס שטיחים לצורך המתפללים בליל תשעה באב, כי אסור להכין מיום השבת לחול. ויש מתירים לעשות כן בבין השמשות של מוצאי שבת.

• במוצאי שבת ליל תשעה באב אין צריך לחלוץ המנעלים של עור, עד כדי שיגיע השליח צבור לברכו, משום כבוד השבת ומוצאת תוספת מחול על הקודש. והחולצים נעליהם בביתם, יחלצום בעבוד כעשדים דקות אחד השקיעה, שאז הוא לילה ודאי. ואם חל בחול יש לחלוץ הנעלים קודם בין השמשות של תשעה באב.

• ליל תשעה באב שחל במוצאי שבת, אינו מבדיל על הכוס, אלא רק בתפילה, ואינו מברך על הבשמים, אבל כשדואה את הנר דלוק מברך "בורא מאורי האש". מוצאי שבת שחל בו תשעה באב, אין מברכים על הבשמים כלל, משום שיש תענוג מדיחם הטוב, אף על פי שעל הנר מברכים בלא כוס, לפני קדיאת איכה.

• מוצאי שבת שחל בו תשעה באב, אף על פי שאין מבדילין על הכוס, חייבים לברך על הנר "בורא מאורי האש", כדי שלא יהנה מן האור מבלי לברך עליו, ונכון שהשליח צבור בליל תשעה באב, יברך בקול דם ברכת "בורא מאורי האש" קודם קדיאת מגילת "איכה", ויבין להוציא את הקהל ידי חובתם.

• תשעה באב שחל במוצאי שבת, אין אומרים בתפילת ערבית ויהי נועם, אלא מתחיל ואתה קדוש.

• הנשים שאינן שומעות ההבדלה במוצאי שבת שחל

דיני ערב תשעה באב

• יבין חולצה אחת בערב שבת חזון, דהיינו ילבש במשך שעה אחת חולצה מכובסת ולאחר מכן להוריד אותו מעליו ולשמור למוצאי שבת כדי ללובשה לפני שהולך לתפילה.

• מותר ללמוד תורה בערב תשעה באב אף אחד הצות היום, שלא אסרו תלמוד תורה אלא בתשעה באב עצמו, ומשום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב, ותשעה באב אסור בשמחה, אבל בערב תשעה באב, בין בשחל בשבת, בין בשחל בחול, כל היום מותר עד בין השמשות.

• בערב תשעה באב במנחה אין אומרים וידוי ונפילת אפים. והשנה בשבת אין אומרים צדקתך במנחה. • מי שצריך להתרחץ בשבת, מותר לו להתרחץ במים צוננים.

דיני סעודה מפסקת

• זמן חיוב תענית תשעה באב הוא בשקיעה, לכן צריך להפסיק בו מבעוד יום, כמו יום הכפורים.

• כיון שתשעה באב חל בשבת, ונדרחה לאחר השבת, אוכלים בשר ושותים יין בסעודה המפסקת, ומעלה על שלחנו בסעודת שלמה המלך בשעת מלכותו. ואינו רשאי להימנע מאכילת בשר ושותיית יין מפני האבל. וצריך להפסיק סעודתו כמה דקות קודם שקיעת החמה.

• אף על פי שהמנהג לסעוד סעודה המפסקת בשהם יושבים על הארץ, מכל מקום השנה שחל בשבת אין לעשות כן.

• אף לכתחילה יושבים שלשה לאכל ביחד, להתחייב בזימון בסעודה זו.

• אף על פי שסיים לאכל סעודה המפסקת בערב תשעה באב, ובירך ברכת המזון, מותר לו לחזור

הלכות ומנהגי ליל תשעה באב

קדושה, אומד השליח צבור קדיש דהוא עתיד לחדתא עלמא, ואחר כך אומדים שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, וקדיש יהא שלמא, ועלינו לשבח.

• חז"ל תיקנו לומר מעין המאודע בתשעה באב, והיא תפילת נחם הנאמרת באמצע ברכת תשכון בתוך ירושלים, וצריך לאומרה בכל התפילות של תשעה באב, ערבית שחרית ומנחה. והשליח צבור אומרה גם בחזרת התפילה בשחרית ובמנחה.

איסור אכילה ושתיה בתשעה באב

• כל האוכל ושותה בתשעה באב לא יזכה לראות בשמחת ירושלים, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה.

דיני הפטורים מתענית

• יולדת עד שבעה ימים אחר לידתה, אסור לה בהחלט להתענות בתשעה באב, ומשבעה ימים עד שלשים יום מיום לידתה פטורה מלהתענות בתשעה באב. ואינה צריכה אומד. וכן כל חולה שאין בו סכנה, שבמקום חולי לא גזרו רבנן. וכן זקן תשוש כח שהתענית צער גדול בשבילו, רשאי לאכל.

• המפלת אחר ארבעים יום להריונה דינה ביולדת, וכל שלשים יום מיום ההפלה אינה צריכה להתענות בתשעה באב.

• אף על פי שבתשעה באב מעוברות ומניקות מתענות ומשלימות כדן יום הכפורים. מכל מקום השנה שתשעה באב הל בשבת ונדרחה לאחד השבת, המעוברות והמניקות פטורות לגמרי מלהתענות.

• מניקה שהפסיקה להניק אחרי כמה חודשים, והיא בתוך כ"ד חודש ללידתה, יש להורות שאם האשה בריאה, ומרגישה שיכולה להתענות ולהשלים, תתענה, ואם מרגישה חולשה, ויש לה צער להמשיך בתעניתה, די לה בתענית שעות כפי יכולתה, וברגע שמרגישה חולשת יתר רשאית להפסיק ולאכל. ואם היא חלשה מאוד ויש לה צער גדול להתענות, פטורה מלצום,

בו תשעה באב, יברכו לעצמן על הנר ברכת בורא מאורי האש.

• חולה האוכל בתשעה באב, אם הל להיות באחד בשבת, קודם אכילתו צריך להבדיל על הכוס של יין, או מיין ענבים, וישתה מהכוס כמלא לזגמיו, כי אינו מתכוין לשתות יין לתענוג, אלא לצורך קיום המצוה. ורשאי החולה המבדיל בתשעה באב להוציא בהבדלה שלו את כל בני ביתו ידי חובת ההבדלה.

הלכות ומנהגי ליל תשעה באב

• כל הקהל יושבים לארץ, ופותחים במזמור "על נהרות בבל", והקינה "אוי כי ירד אש". ואחר כך שירת האזינו כולה עד וכפר אדמתו עמו. ואם הל תשעה באב במוצאי שבת, אין אומדים את הקינה אוי כי ירד אש, אלא על נהרות בבל והאזינו. ומתפללים ערבית בקול בכי ונהי, אולם בקריאת שמע יקראו בטעמי המקרא. ואחר העמידה אומר החזן קדיש תתקבל, ואם הל במוצאי שבת מברכים על הנר בורא מאורי האש. ונהגים להדליק נרות בבית הכנסת ככל הצורך כדי לקרות לאזרם איכה וקניות.

• בסוף איכה נהגים לומר בקול רם את הפסוק השיבנו ה' אליך ונשובה, והחזן חוזר ואומר עם הפסוק האחרון, כי אם מאוס מאסתנו, וחוזרים הקהל ואומדים בקול רם השיבנו ה' אליך ונשובה, והחזן כופלו.

• אחרי סיום קריאת איכה, מכבים בבית הכנסת את האורות, ומשאירים נר קטן על יד השליח צבור, כדי למנות שנות החורבן, וכך הוא אומר: אחינו בית ישראל שמעו, כי בעונותינו אנחנו מונים לחורבן בית מקדשינו ולשריפת היכלנו, ולגלות שכנית עזינו, ולנפילת עטרת ראשינו, היום כך וכך לחורבן. או לנו על חורבן בית המקדש, או לנו על שריפת התורה, או לנו על הריגת הצדיקים, או לנו על צערו של המשיח.

• כאשר מסיימים הקניות, כמו שכתוב בסידורים, אומדים קדושה דסידרא, ומתחילים מפסוק ואתה קדוש יושב תהילות ישראל. ואין לומר ובא לציון גואל, כי אין גאולה בלילה, וכן אין לומר ואני זאת בריתי אותם, שנראה כבודת ברית על הקניות. ובסיום

איסור רחיצה בתשעה באב

או בושם. אבל מותר לשים משחות אנטיביוטיות, או לסוך כדי להעביר ריח הזיעה.

איסור נעילת הסנדל בתשעה באב

• אסור לנעול נעלים או סנדלים של עוד, ואפילו סנדל של עץ המחופה עוד אסור. ואפילו אם נעל נעלים על גרבים אסור. אבל נעלים של גומי או של בגד ושאר מינים מותר. ומותר לעמוד בתשעה באב על כדים וכסתות של עוד להגן מפני הצינה וקושי הקרקע. ובשעת התפילה לא יעמוד על כדים וכסתות ויתפלל, שנראה כמתגאה.

• קטנים שלא הגיעו למצות, מותרים בנעילת הסנדל בתשעה באב. ומכל מקום טוב להנכם שינעלו נעלים שאינם של עוד.

• מנעל של עץ שיש בראשו רצועת עוד (הנקרא קבאב) מותר ללבושו בתוך ביתו בתשעה באב, כי אין הרצועה אלא כדי שיאחו בהגלו, ולא להגן.

• הנוסע במכונית, אסור בנעילת הסנדל.

• ההולך במקום שהגוים דרים שם, יש מתירים ללכת עם נעלים, מפני שמלעיגים הגוים על ישראל שהולך יחף. אבל מרן הבית יוסף כתב, שלמעשה אין להקל.

• כל מצות שנוהגים בתשעה באב אסורים כל היום כולו, ואין אומדים אפילו באחד מהם מקצת היום ככולו, ולכן אנשים שמקילים לבוא למנחה של תשעה באב במנעליהם יש למחות בהם, ולהודיעם חומר האיסור, ושאינן להקל בזה כל היום עד צאת הכוכבים.

איסור לימוד תורה בתשעה באב

• תשעה באב אסור לקרות בתורה ונביאים וכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב. ותינוקות של בית רבן בטלים בו. אבל מותרים לקרוא בספר איוב, ובדברים הרעים שבספר ירמיה, ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם.

• אף הרגיל ללמוד "חק לישראל" בכל יום, בתשעה באב אין לו לקרוא בחק לישראל. וכן הרגיל בסדר

ותעשה מיד הבדלה על הכוס במוצאי שבת ולאחר מכן רשאית לאכל או לשתות.

• חולה שמוותר לו לאכל בתשעה באב, וכן יולדת תוך שלשים, אוכלים בתשעה באב כהרגלם תמיד, ואין צריכים לאכל פחות פחות מכשיעור, אלא ביום הכפורים. ואף על פי כן לא יאכלו להתענג במאכל ובמשתה. ובברכת המזון לא יאמרו "נחם".

• חולה שהוותר לו לאכל בתשעה באב, יבדיל על הכוס מיד אחר תפילת ערבית, כמו בכל מוצ"ש. ויכול לכוין להוציא את בני ביתו ידי חובת ההבדלה.

איסור רחיצה בתשעה באב

• הרחיצה אסורה בתשעה באב בין בחמין בין בצונן, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור. ומיהו אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מותר לרחוץ להעביר הלכלוך, ולא יטול כל ידיו, אלא רק לפי הצורך להעביר הלכלוך. והעושה צרכיו מותר לו לרחוץ ידיו עד סוף קשורי אצבעותיו. וכן בנטילת ידיים שחרית יטול ידיו עד סוף קשורי אצבעותיו.

• הכהנים שעולים לדוכן, כמנהג ירושלים, נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע, מפני שאין רחיצה זו לשם תענוג אלא לשם מצוה.

• החולה האוכל בתשעה באב פת, נוטל ידיו כדרך עד סוף פרק הזרוע, שאין רחיצה זו לשם תענוג, אלא לצורך המצוה.

• מי שהיה לפלוף על עיניו, ודרכו לרוחצם במים, רוחץ ומעבירו מעל עיניו, כי אין רחיצה זו לשם תענוג.

• נשים המבשלות בתשעה באב וצריכות לרחוץ את הבשר, מותר, ואין להן לחוש משום רחיצה.

• הבא מן הדרך ורגליו כהות מטורח הדרך, מותר לרחוץ במים.

איסור סיכה בתשעה באב

• הסיכה אסורה בתשעה באב, ואסור לסוך אפילו מקצת גופו. לכן אסור לשים וזולין, קדם ידים, קדם גוף,

איסור עשיית מלאכה בתשעה באב

כי אותה אנו מבקשים לעת כזאת.

• אף הנשים אסורות בתשעה באב בתלמוד תורה, שאע"פ שאינם מצוות על דברי תורה, מ"מ יש להן שמחת לב בלימודן. מכל מקום יש להקל להן לומר תהלים בט' באב, כמו שיש להקל לאשה אכלה לומר תהלים בימי אכלה אף בימי החול כ"ש בשבת.

איסור עשיית מלאכה בתשעה באב

• מנהג כל ישראל בכל המקומות ששמענו שומעם שלא לעשות מלאכה בתשעה באב. ובליל תשעה באב יש להתיר עשיית מלאכה. כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.

• בעל חנות מכולת שמוכר דברי מאכל ומשקה, מותר לו למכור בכל היום, ואפילו קודם חצות.

• פרקמטיא להרויח ולהשתכר אסורה במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה, אבל במקום שנהגו לעשות מותר, אלא שיש למעט, שהדי אפילו משנכנס אב ממעטים מלישוא וליתן. ואם יש יריד, שהוא יום השוק, בתשעה באב, ואם לא יקנה או ימכור יפסיד, הוה ליה דבר האבד שמוותר בכל מקום בתשעה באב.

• נוהגים שלא להכין בתשעה באב צרכי סעודה, שלא לשחוט ולא לבשל ולטגן וכיו"ב, לצורך סעודת מוצאי תשעה באב, עד לאחר חצות היום.

• מלאכת דבר האבד מותרת כמו בחול המועד. ופועל עני שאם לא יעסוק במלאכה לא יהיה לו מה יאכל מותר לו לעשות מלאכה לפרנסתו.

• מותר לכתוב חידושי תורה שנתחדשו לו בדברים המותרים בתשעה באב, מדין דבר האבד, דשמא ישבחם אחר תשעה באב. ומותר לסוחר לכתוב חשבונותיו ולכתוב מכתבים בכתיבה שלנו שאינה מעשה אומן. וטוב לעשות כן אחר חצות היום.

• הבונה את ביתו על ידי קבלן גוי, מותר להמשיך בבנייתו גם בתשעה באב, כיון שדוב העיד בזנים בתיהם בקבלנות. ואע"ג דאזושא מילתא, כיון שהיתר גמור הוא, שפיר דמי.

"מעמדות" בכל יום, בתשעה באב לא יאמרם.

• ספרי קבלה. יש מי שכתב שמותר ללמוד בט' באב בספרי קבלה. אולם אין זה נכון להלכה ואסור ללמוד ספרי קבלה בט' באב.

• מותר ללמוד מדרש איכה (וידלג דברי תורה שבמדרש שאינם שייכים לחורבן, כגון הקטעים של חד מאתינס בפסוק רבתי עם). ובאגדות החורבן שהובאו בגמרא גיטין פרק הניזקין, ובגמרא מועד קטן פרק אלו מוגלחין (מדה כ"א ע"א), וכן בטור ושלחן ערוך הלכות אבלות.

• ספרי מוסר המעוררים את האדם לשוב בתשובה ולהטיב אורחותיו, מותר ללמוד בהם בתשעה באב.

• אם אומרים מזמורי תהלים כגון מזמורים מיוחדים דרך בקשה, לצורך החולה, אין זה בכלל לימוד, רק נוסח תחנה ובקשה לצורך שעה, ומותר לומר גם יהי רצון עם י"ג מדות.

• יש להקל למי שאינו בקי ללמוד בשאר דברים הרעים, ואינו יודע אלא קריאת תהלים, שיכול לקרות בספר תהלים, שלא יתבטל לגמרי מלימוד תורה.

• מותר לומר פרשת קדש ופרשת והיה כי יביאך, אחד הנחת תפילין, כמו בכל יום.

• מנהגינו להתפלל שחרית בט' באב עם טלית ותפילין, ואח"כ מניחים תפילין של רבינו תם, אע"פ שבכר קראו ק"ש עם התפילין של רש"י, ויצאו ידי חובת ק"ש, חוזרים וקוראים ק"ש עם התפילין דר"ת, כמו בכל יום, שאינו נידון כשאר תלמוד תורה שאסור בט' באב. וחינו מטעם דלא שייך בק"ש, פקודי ה' ישדים משמחי לב, מאחר שרגילים בו בכל יום, וכמו שקוראים שירת הים ופסוקי דזמרה.

• יש אומרים שלמוד תורה אסור אפילו על ידי הרהור, ויש מתיירים.

• לקרוא חדשות מתוך עתון יומי, או לשמוע חדשות ברדיו, נראה שמוותר, כי כל הטעם שאסרו לימוד תורה הוא מטעם "משמחי לב", וזה לא שייך לקרוא חדשות בעתון, או שומע חדשות ברדיו. מכל מקום המחמיר לא להסיח דעתו מאבלות, תבוא עליו ברכה.

• מותר בט' באב לקרות בספרי המוסר, שהם מכניעים את לב האדם, ואפשר שישוּב בתשובה ויתקן דרכיו,

איסוד שאילת שלום בתשעה באב

איסוד שאילת שלום בתשעה באב

ברכת השבח שנתקנה על מנהגו של עולם, ועוד שמוותר לנעול נעלי גומי, ונעלי לבדים וכיוצא בהן, ולא נאסר לנעול אלא נעלים של עור. הילכך שפיר מברך "שעשה לי כל צרכי". וכן המנהג אצל רבנים וגדולים.

• כיום רוב בתי הכנסת בירושלים ובערי ארץ ישראל מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בשחרית של תשעה באב כמו בכל יום, ומתפללים שחרית עם סדר הקרבנות ופסוקי דזמרה ושירת הים כמו בכל יום.

• המניחים בכל יום גם תפילין דרבינו תם, גם בתשעה באב יש להם להניח תפילין דר"ת, ולקרות עמם קריאת שמע, כדין האבל שמניח גם תפילין דרבינו תם בימי אבלו. וכן המנהג.

• יושבים בבית הכנסת לארץ, ומתחילים להתפלל מפרשת העקדה וכל סדר היום, פרשת התמיד ואיזהו מקומן וכו', ופסוקי דזמרה, כמו בכל יום. ויש אומרים גם שירת הים, ויש שאינם אומרים אותה.

• עתה נוהגים בירושלים ת"ז שמתפללים שחרית בטלית ותפילין, כמו בכל ימות השנה, וקוראים בהם קריאת שמע ומתפללים עמידה עמהם, שזוהי מלכות שמים שלימה (ברכות טו). ובשחרית יש לומר נוסח הקדושה כמו בשאר הימים נקדישך ונעדיצך, ואומרים נחם בברכת ירושלים, ועננו בשומע תפילה. והשליח צבור אומר עננו ברכה בפני עצמה, בין גואל לרופא, ונחם בברכת ירושלים. והכהנים נושאים כפיהם בתשעה באב בשחרית ובמנחה. ואחר העמידה מניחים תפילין דרבינו תם, וקוראים עמהם קריאת שמע, ואחר קריאת פרשת האזינו חולצים אותם.

• מי ששכח לומר בתשעה באב תפילת "נחם" בברכת בונה ירושלים, ונזכר אחד שחתם בא"י בונה ירושלים, לכתחילה יש לו לאומרה "בעבודה", דהיינו בברכת רצה (במקום שאומרים ב"ה יעלה ויבא), קודם ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו, שהוא מקומה הראוי לה לפי הדין, ובדיעבד אם אמרה בברכת שומע תפילה (אחר תפילת עננו שהיא תדידה יותר), יצא ידי חובתו, ואין צריך לחזור ולאומרה בעבודה. ואם לא נזכר לאומרה אף בעבודה יאמרה בסוף התפילה באלהי נצור.

• חתימת תפילת "נחם" שנאמרת בברכת בונה

• אין שאילת שלום לחברים בתשעה באב, אלא יושבים דזויים ונאנחים כאבלים. ואם אחד מדלת העם אמר שלום לחבירו, משיב לו שלום בשפה רפה ובכובד ראש. ויש אוסרים אפילו לומר צפרא טבא (או בוקר טוב), ויש מתירים בזה. וכן נראה מצד הדין, אבל טוב שלא לומר כלום.

• אין לשלוח דודון לחבירו בתשעה באב, שזהו בכלל שאילת שלום. ומיהו אם הוא עני, ובפרט אם הוא גם בן תלמיד חכם העמל בתורה, מותר לשלוח לו דודון אפילו בתשעה באב.

• חייבים לקום ולעמוד גם בתשעה באב מפני תלמיד חכם, ומפני זקן, וכל שכן מפני אביו ומפני רבו המובהק, אף על פי שיושבים על גבי קרקע מפני האבל, וכן המנהג פשוט בארץ ישראל לקום מפני תלמיד חכם והרב המובהק בתשעה באב, כמו בשאר הימים.

• לא יטייל בשוק בתשעה באב כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות ראש.

• איתא בשו"ע ש"אבל אסור בשמחה, לפיכך לא יקח תינוק בחיקו כל שבעה פן יביאנו לידי שחוק". ונראה שהוא הדין לתשעה באב. ומיהו תינוק הבוכה מותר ליקח אותו להרגיעו.

הלכות ומנהגי יום תשעה באב

• בשחרית יום תשעה באב, נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו, ומברך על גטילת ידים ואחר כך ינגבם, ואם יש לפלוף בעין וצריך לרחוץ את עיניו, רשאי לעשות כן, שאין זו רחיצה של תענוג. ומברך כל ברכות השחר לרבות ברכת שעשה לי כל צרכי שיש לאומרה, שהברכה היא ברכת השבח על מנהגו של עולם, וגם הרי נהנה מנעלי בד וגומי וכיו"ב.

• כל הנוטל ידיו שחרית מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על גטילת ידים.

• בדין ברכת "שעשה לי כל צרכי", רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים הסכימו שיש לברך ברכה זו גם בתשעה באב וביום הכפורים, לפי שאין הברכה אלא

דיני מילה בתשעה באב

וכתבו בשם רבינו האר"י ז"ל שאין ללכת לבית הקברות אלא לצורך הלויית המת דוקא, ובפרט אם לא נתקן אצלו עון הקרי.

• אם יש מות בתשעה באב, אומרים צידוק הדין. והאשכנזים נוהגים שלא לאומרו.

• עישון סיגריות למי שדגיל בו, מעיקר הדין מותר בכל תעניות צבור ואפילו בתשעה באב. (כמו, חוץ מיום הכפורים). ומכל מקום טוב להחמיר בתשעה באב שלא לעשן, ובפרט בשעת קריאת איכה והקניות בבית הכנסת, ועל כל פנים למי שדגיל מאד בעישון סיגריות, יש לו צער גדול במניעתו, יש להתיר לו לעשן בתשעה באב בצנעה.

דיני מילה בתשעה באב

• אם יש ברית מילה ביום תשעה באב, מלין את התינוק אחד שסיימו את הקניות, ויש שנוהגים להמתין עד אחד חצות, ואז מלין אותו, וברכת המילה אשר קידש ידיד מבטן אומרים אותה מבלי לברך עמה ברכת בשמים, ואם היולדת נמצאת שם, המברך על הכוס יכוין לפטור אותה והיא תשתה ממנו, ובלבד שגם היא תשמע הברכה היטב ותכוין לצאת ידי חובה. ותזהר שלא תפסיק בדיבור בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס. ואם אינה שם יברך על הכוס ויטעים מן היין לתינוקות שהגיעו לחינוך, ומותר לבעלי הברית, אבי הבן והסנדק והמוהל ללבוש בגדי שבת, ואסור להם לנעול נעלי עור.

• תשעה באב שחל בשבת ונדרחה ליום ראשון, בעלי הברית מתפללים מנחה מבעוד יום, ומותרים לאכל, ואינם משלימים תעניתם לפי שיום טוב שלהם הוא.

• לענין נעילת הסנדל, ראוי לבעלי הברית להחמיר אף בתשעה באב דחוי, שלא לנעול נעלי עור אף בשעת המילה, אלא בנעלי בד או גומי וכיוצא בזה.

• וכל זה אינו אלא בתענית דחוי, אבל אם חל תשעה באב בזמנו, אף בעלי הברית חייבים להשלים התענית עם הצבור, דאתי אכלות דרבים ודחי ליום טוב דיחיד.

ירושלים, הנכון כמו שנוהגים לחתום בא"י "מנחם ציון בבנין ירושלים". ויש נוהגים לחתום בא"י "בונה ירושלים" כמו שנוהגים בכל השנה, ושפיר דמי.

• בכל שלשת התפילות של תשעה באב, ערבית שחרית ומנחה, יאמרו "ענגו" בברכת שומע תפילה לפני החתימה, והשליח צבור אומרה בתפילת החזרה בשחרית ובמנחה, ברכה בפני עצמה, בין גואל לרופא.

• בסוף חזרת התפילה אין השליח צבור רשאי לשנות בברכת "שים שלום", לומר נוסח מקוצר, כמו שכתבו בקצת סידורים, אלא צריך להתפלל ברכת שים שלום, כמו בכל יום.

• פותחים ההיכל וקוראים הקינה על היכלי אבכה יומם ולילה, ושאר הקינות שאומרים עם פתיחת ההיכל. וקוראים בספר תורה פרשת כי תוליד בנים, שלשה אנשים, והשלישי שהוא המפטיר, יאמר חצי קדיש אחר ההפטרה, ולא בין קריאת התורה להפטרה. וההפטרה היא "אסוף אסיפם". ומברך ברכה אחת לפניו ושלוש ברכות לאחריה, ואינו מברך על התורה ועל העבודה וכו'.

• אבל תוך שבעה אין לו לעלות לספר תורה בתשעה באב למפטיר, מפני שהאבל אסור לעלות לקריאת התורה, ואין הקריאה בתורה אלא לכבוד הצבור, משום שהוא בכלל סדר היום, ולאבל שהאבלות שלו חדשה אצלו, לא התירו.

• אחד כך מסיימים התפילה, אשרי יושבי ביתך, ואין אומרים המזמור יענך ה' ביום צרה. מדלגים ובא לציון ומתחיל מ"זאתה קדוש", ואחריו קדיש יהא שלמא, ואין אומרים תתקבל, ואחד כך בית יעקב, ושיר של יום, קווה אל ה', אין כאלהינו, ופטום הקטורת, ועלינו לשבח, ואחד כך מתחילים לומר איכה. ונכון להקדים איכה לפני הקינות, שהיא העיקר, שנאמרה ברוח הקודש על ידי נבואת ירמיה הנביא (ש"ה), כי יש מן הקהל שחייבים למהר ללכת לעבודתם, ולה משפט הקדימה. ואחד כך פותחים וארץ שפל דומי, ושאר הקינות, וידלג פסוקי נחמה שבסופם. אולם בסוף כל הקינות, אומרים פסוקי נחמה, וקדיש תתקבל. • יש נוהגים שאחר איכה וקינות הולכים לבית הקברות.

מנחה של תשעה באב

מוצאי תשעה באב

באב המנהג פשוט לברך ברכת הלבנה. ואם אפשר שקודם שיברך ינעול מנעליו ויטעם מידי, שפיר דמי.

• מנהג בשד שלא לאכל בשד ולא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי, כי בתשעה באב לעת ערב נכנסו האויבים והציתו אש בהיכל, והיה נשרף עד שקיעת החמה של יום עשירי. אבל השנה שתשעה באב דחוי, מותר לאכל בשד במוצאי הצום שהוא ליל י"א באב. אמנם אחינו האשכנזים מחמירים לא לאכל בשד עד למחרת.

• מותר לספרדים ועדות המזרח להתרחץ ולהסתפר ולכבס במוצאי תשעה באב, והאשכנזים נוהגים להחמיד בזה. והשנה שחל מוצאי הצום בליל י"א באב, מותר גם לאשכנזים להתרחץ ולהסתפר ולכבס.

• כיון שהשנה חל מוצאי הצום בליל י"א באב, לכל הדעות מותר לברך ברכת שהחיינו על פרי חדש, או על בגד חדש.

• בחור שלא קיים פריה ורביה, ויש לו צורך לישא אשה בליל מוצאי תשעה באב, מותר לערוך לו הנישואין, כיון שהם נישואין של מצוה. והשנה במוצאי הצום שהוא ליל י"א באב, מותר לערוך הנישואין ללא שום פקפוק.

• כל הצומות האלה עתידיים להבטל ולהיות ימים טובים וימי ששון ושמחה לימות המשיח, וכמו שנאמר (זכריה ה, ט), כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו.

• יום ט"ו באב יש לנהוג בו שמחה, ואין אומרים בו ידוי ונפילת אפים. ומן היום הזה והלאה הלילה מתארך והולך, ולכן יש להוסיף על לימוד תורה שלו.

סיום הצום: 20:09

• בתפילת המנחה יום תשעה באב, נוהגים לשובת בבית הכנסת על כסאות או ספסלים, ומתפללים כתפילת מנחה של כל יום, ואחר שמסיים השליח צבור אשרי יושבי ביתך, אומר חצי קדיש, ומוציאים ספר תורה וקוראים בו שלשה עולים בפרשת ויחל, והשלישי מפטיר "שובה ישראל עד ה' אלהיך (הושע יד), ומסיים בפסוקי מי אל כמוך (מיכה ז, יח-ב). והאשכנזים מפטירים דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה ו). ואין השלישי אומר קדיש, אלא החזן אומר חצי קדיש קודם תפילת העמידה.

• נוהגים שאותם השלשה שעלו לתורה בשחרית, הם העולים גם במנחה. ואומרים נחם וענגנו בתפילת המנחה כמו בכל התפילות של תשעה באב. והכהנים נושאים כפיהם בתפילת החזרה כמו בכל תענית צבור כשהוא סמוך לשקיעה.

• אחד החזרה אומרים פסוקי נחמה, כמו שכתוב בסידורים. ומה טוב שיכונן השליח צבור לסיים החזרה עם שקיעת החמה, כדי שיאמרו פסוקי הנחמה אחר השקיעה, ולא ביום תשעה באב עצמו.

מוצאי תשעה באב

• כיון שבמוצאי שבת אינו מבדיל על הכוס, אלא רק בתפילה, לכן במוצאי הצום מבדיל על הכוס ומברך בודא פרי הגפן וברכת המבדיל, ואינו מברך לא על הגר ולא על הבשמים.

• מי שטם במטוס מארצות הברית לארץ ישראל, מיד אחד שסעד סעודה המפסקת בערב תשעה באב, והגיע לארץ ישראל ביום תשעה באב, רשאי להפסיק התענית של תשעה באב בצאת הכוכבים שבאופק ארץ ישראל, אף על פי שעוד היום גדול בארצות הברית, עד כשש שעות, ולא עברו כ"ד שעות בתעניתו, שאין לך אלא מקומו ושעתו.

• בארץ ישראל וגלילותיה נוהגים שאין מברכים ברכת הלבנה קודם יום תשעה באב, אבל בליל מוצאי תשעה

ברכת

יְבָרְכֶךָ יְהוָה מְצִיּוֹן וְרָאָה בְטוֹב יְרוּשָׁלַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ